

Ivica PULJIĆ

ZBIRKE MUZEJA I POSTAVE GALERIJE U NEUMU

Neum je tijekom 2007. god. dobio vrijednu kulturnu ustanovu s naslovom Muzej i Galerija Neum. Kao Muzej ustanova prvenstveno ima zadatak spašavati od propadanja kulturnu baštinu ovoga područja, te je prezentirati javnosti na doličan način. Kao Galerija ustanova je dom brojnim umjetninama, osobito onima koje se stvaraju u Neumu za vrijeme ustaljene Umjetničke kolonije koja se ovdje organizira već više od desetljeća.

Ključne riječi: muzej, galerija, Neum, baština, umjetnost.

1. Muzej: eksponati

Neumsko područje relativno je vrlo bogato arheološkim ostacima iz svih razdoblja. Blaga mediteranska klima, blizina mirnoga mora s bogatom ponudom plodova za život i izvorišta vode u Blacima pružala su čovjeku dostatne prihvatljivo prebivalište na ovom prostoru već od kamenoga doba.

Sl. 1. *Prehistorijska koščana igla.*

Sl. 2. *Ručni mlinovi.*

Nije manje važna ni činjenica što su se na ovom području križali još od prethistorije važni putovi, iz doline Neretve kroz Dubrovačko primorje na istok, a isto tako iz pravca mora prema unutrašnjosti. S obzirom na ovo posljednje treba istaknuti da su brdo/planina Žaba i Popovsko polje, koje je najveći dio godine bilo pod vodom, ostavljali baš na ovom području jedino trajno prohodno usko grlo za komunikaciju iz pravca mora prema unutrašnjosti.

O komunikacijama iz prethistorije zorno govore nizovi gomila pokraj kojih su prolazili putovi ili između njih. Područje je izrazito bogato i prethistorijskim gradinama pa i vangradinskim naseljima.¹ U rimsko doba, uz onu u znanosti odavno prihvaćenu komunikaciju iz Neretve preko neumskoga područja kroz Dubrovačko primorje, treba svakako argumentirano pretpostaviti i onu u pravcu jug - sjever, od mora prema unutrašnjosti. To dokazuju brojni nalazi iz rimskoga doba na pravcu Neum - Hutovo. Mnoga naselja na užem području Neuma (Neum, Radež, Zaradež, Ilijino Polje, Vranjevo Selo, Neljetovlje u susjednoj Dalmaciji) bila su svakako povezana s onima koja su nastala uz prethistorijsku komunikaciju počevši od Neuma preko Moševića, Graca, Broćanca, Prapatnice i Hutova i dalje na sjever.²

Sl. 3. *Rimska fibula.*

Sl. 4. *Antički prsten s likom Uroborora.*

¹ Predratni Zavod za zaštitu kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa Bosne i Hercegovine iz Sarajeva obavio je istraživanja i tijekom 1988. god. popisao u pet svezaka (ostali su u rukopisu) pod naslovom *Kulturno-istorijsko i prirodno nasljeđe na području opštine Neum* rezultate toga istraživanja popraćena fotosima, mapama i kartama iz kojih proizlazi bogatstvo ostataka iz raznih razdoblja na ovom području.

² Usp. I. PULJIĆ, "Neum, povijesna domovina Hrvata", *Humski zbornik, I*, Neum 1995., str. 21.

Neumski prostor u srednjem vijeku igra osobito značajnu ulogu. U Vranjevu Selu ustalilo se sjedište najstarije visoke humske gospode Nikolića. Zato su na ovom području tako brojne nekropole, poznato je i više natpisa "kovača" koji su u njima ovjekovječili svoje ime.³

U doba Turaka neumsko područje stagnira, važnim postaje tek u vrijeme velikih ratova: *Dugoga* (1593.-1606.), *Kandijskoga* (1645.-1669.), *Morejskoga* (1683./4.-1699.) i tzv. *Maloga rata* (1714.-1718.) kada područje dobiva na strateškoj važnosti u mletačko-turskim sukobima. Kulišića kula u Neumu, te izgradnja i dogradnje na starom gradu Hutovu spomenici su na to nemirno razdoblje turskoga i mletačkoga gospodstva.

Sl. 5. Dio jedne od nekoliko neumskih amfora.

Sl. 6. Dio ukrašene posude, Gradac.

Nalazi s neumskoga područja pali su već odavno u oči mnogim istraživačima.⁴ Obilno su ih koristili i trgovci koji su ih nosili u Zemaljski muzej u Sarajevo, gdje se čuvaju.⁵ Dio ostataka iz prošlosti ovoga kraja

³ Usp. *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, Sarajevo, 1988., tom 3, regija 25 s priloženim kartama. Uz brojnu drugu literaturu usp. osobito studiju T. GLAVAŠ, "Nekropola knezova Nikolića u Vranjevu Selu kod Neuma," *Glasnik Zemaljskog muzeja*, Nova serija, Arheologija, svezak 42/43., Sarajevo, 1989., 143-164. Usp. i I. PULJIĆ, "Nepoznate i nedovoljno poznate nekropole, stećci i natpisi s neumskog područja," *Hercegovina*, 21, str. 113-138.

⁴ C. PATSCH, *Beträge zur Völkorkunde von Südosteneuropa*, Akademie der Wissenschaften in Wien, Sitzungberishte, 215, Band, 3. Abhandlung, Wien, 1933., *passim*.

⁵ PATSCH, *nav. mj.* Usp. i M. Boško, Grobni nalazi iz Graca kod Neuma, GZM NS, arheologija, 42/43, Sarajevo, 1989., str. 35-60.

završio je i u privatnim zbirka zaljubljenika u prošlost, a neki su ugrađeni i u seoske objekte.⁶

Uspostavom ustanove *Muzej i Galerija Neum* najveći dio ostataka iz privatnih zbirki našao je ovdje dolično udomljenje i zaštitu. Zaljubljenici u prošlost s ovih prostora desetljećima su čuvali slučajno pronađene dragocjene ostatke prošlosti u svojim zbirka, neki su čak oformili i prave male zbirke u vlastitim uređenim vitrinama. Velik ih je broj pa ih zato ovdje nećemo nabrajati, iako zaslužuju pohvalu i da ih se zabilježi, upisani su u knjizi inventara Muzeja.

U prvim vitrinama muzeja izloženi su fosili sa širega neumskog područja. Slijede eksponati koji zorno prikazuju prošlost ovoga kraja od vremena kad se čovjek služio samo drvetom, kamenom i kosti za izradu oružja i oruđa, te zemljom (glina) za izradu posuđa. Igla od kosti pronađena je u Babinu Dolu. Ostaci ručnih mlinova i kamenoga oruđa sa širega su područja Neuma, od Duži do Hutova. Keramika je uglavnom s gradina (Brestica, Mečinak, Kose, Malokrkn, Milina Gradina, Prisjeka kod Hutova i dr.) i drugih nalazišta U vitrinama koje slijede izloženi su nalazi iz doba helenizma i Rimljana pa sve do novijega doba.

Osobita vrijednost ovoga Muzeja jest arheološko blago s Vidića Guvna u Vranjevu Selu, spašeno brigom i zaslugom *Županijskoga zavoda za zaštitu spomenika i prirodnoga naslijeđa* iz Mostara, njegovih djelatnika Ivanke Miličević Capek i Stanislava Vukorepa. Ono zaslužuje posebnu studiju i dostojnu prezentaciju znanstvenoj javnosti.

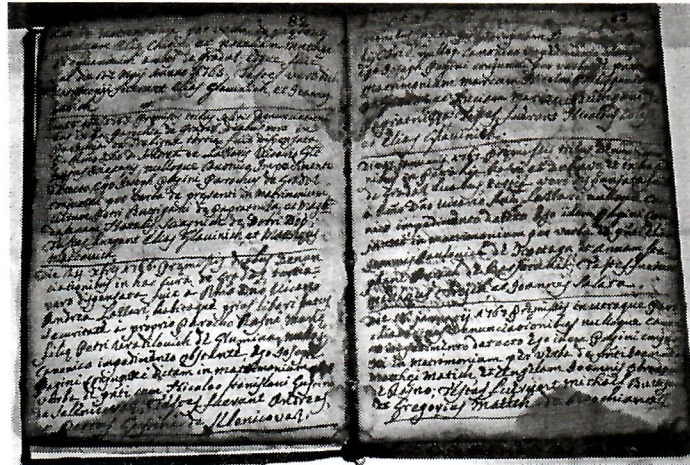
U muzejskim vitrinama našli su mjesto i mnogi sitni ostaci neprocjenjive vrijednosti iz raznih razdoblja. Uz vrijedne primjerke novca osobitu pažnju privlači prsten s likom *Urobora* iz Vranjeva Sela. Isto tako fibule, ukrasi i dr. s gradine Malokrkn u Gracu. Ostaci brojnih amfora, više ili manje

Sl. 7. Starohrvatski križ, nekropola Vranjevo Selo.

⁶ U privatnoj kući Sentića u Gracu ugrađen je kao dovratnik abtički stup, a u također privatnoj kući u Moševićima uz prozor kao ukras kasnoantički omanji stup s križevima.

očuvanih, iz neumskoga podmorja kao i ostaci dobro očuvanoga pokrovnog crijepa izloženi su u donjim dijelovima vitrina. U vitrine Muzeja smješteni su i ostaci oružja, počevši od strijela, preko sablja do pušaka iz doba ustanka...

Sl. 8. Jedna od najstarijih matičnih knjiga, počinju sa 1708. god.

Sigurno veliku vrijednost predstavlja i vitrina u kojoj su izložene crkvene matice s ovoga područja. Riječ je o najstarijim maticama na području Hercegovine, počinju (kao i one sa Trebinje koje se čuvaju u Rimu) s 1708. god. Izvorom su prve ruke za proučavanje ne samo povijesti ovoga kraja, nego i za proučavanje porijekla i kretanja pučanstva na ovim prostorima čak od vremena *Kandijskoga* i *Morejskoga* rata.

Kameni križ iz maloga sakralnog zdanja u nekropoli u Vranjevu Selu, kakve u susjednoj Dalmaciji datiraju 9. st., našao je mjesto u vitrini s crkvenim predmetima (kaležima, križevima...).

2. Galerija: postave

Neumska Galerija po opsegu prostorija i broju eksponata znatno nadmašuje muzejski dio. Ona je smještena u nekoliko prostorija.

U glavnom izložbenom prostoru ispod crkve izložen je po zidovima najveći broj umjetnina, uglavnom slika, djela raznih umjetnika izrađenih u raznolikoj tehnici i veličini.

Slike sakralnoga karaktera izložene su naprotiv po zidovima župske dvorane i crkve, te čine zasebnu cjelinu.

Dobar broj radova, u nedostatku drugoga prostora, čuva se na zidovima hodnika i javnih prostorija župskoga ureda.

Sl. 9.
*Lj. Lach, Isus tješi
žene.*

Sl. 10.
Biffel, Razapinjanje.

Počeci Galerije, kao i počeci Muzeja, imaju također svojevrsnu prehistoriju. Već više godina prije Domovinskoga rata grad i župa dobili su dvije vrlo vrijedne kolekcije slika poznatih umjetnika kao donaciju dr. sc. don Vijeke Bože Jaraka. Dr. Jarak je i nakon *Domovinskoga rata* darovao župi Neum vrlo vrijednu kolekciju umjetnina: Križni put. Specifična mu vrijednost leži u tomu što je svaka postaja ne samo djelo drugoga umjetnika, nego i to što su izrađene i u raznolikoj tehnici. Ova kolekcija je smještena u samu župnu crkvu Gospe od Zdravlja, te služi kao *Križni put* za pobožnost (kult).

Sl. 11. B. Salavarda,
Andeo.

Sl. 12. Đ. Seder, *XIV. postaja,
Isusa polažu u grob.*

Spomenutim donacijama nadošla je znatno veća kolekcija slika nastala radom *Umjetničke kolonije* u Neum tijekom proteklih deset godina.⁷ Za pokretanje kolonije, uz općinske vlasti, posebno su zaslužni prof. Stanko Špoljarić, don Blaž Ivanda i slikar Srećko Kriste. Kolonija se redovito održava neposredno prije početka ljetne sezone u hotelu Sunce. Djela nastala tijekom proteklih deset godina brojna su, jedan dio je u vlasništvu *Muzeja i Galerije Neum*, a drugi, brojem znatno veći, nalazi se po zidovima neumskih hotela, općinskih zgrada, ugostiteljskih i drugih gospodarstvenih prostorija te kod privatnih osoba, osobito onih koji su podupirali donacijama održavanje kolonija ili su do umjetnina došli aukcijama koje su u nekoliko navrata organizirane da bi se došlo do sredstava za održavanje kolonije.

⁷ Umjetnička kolonija Neum je do sada izdala dva zapažena kataloga u postavi prof. Stanka Špoljarića: *Umjetnička kolonija Neum '98/'99*, Mostar, 1999. i *Umjetnička kolonija Neum 2000/2001*, Mostar, 2001.

U posjedu ustanove *Muzej i Galerija u Neumu* trenutno je oko 500 umjetnina u raznolikosti tehnike i umjetničkoga izraza više od 120 umjetnika, uglavnom s područja Republike Hrvatske i BiH.

Sažetak

Tijekom 2007. god. utemeljena je u Neumu ustanova *Muzej i Galerija Neum*. U muzejski fond ušli su prilozi koje su ustupile brojne osobe s ovih područja, a najvrjedniji njegov dio predstavljaju nalazi s Vidića Guvna u Vranjevu Selu, koji su i potakli uspostavu Muzeja.

U fond Galerije ušla su umjetnička djela iz nekoliko donacija prof. dr. sc. Vijeke Bože Jaraka općini i župi Neum, te osobito umjetnine nastale tijekom desetogodišnjega rada *Umjetničke kolonije Neum*.

Nova ustanova obogatila je našu kulturnu baštinu, te predstavlja veliku potporu neumskom turističkom gospodarstvu.

Ivica PULJIĆ

DIE SAMMLUNGEN UND BESTÄNDE DES MUSEUMS UND DER GALERIE IN NEUM

Zusammenfassung

Im Laufe des Jahres 2007 wurde in Neum die Einrichtung *Museum und Galerie Neum* gegründet. Für die Sammlung des Museums haben zahlreiche Personen aus dieser Gegend Stücke zur Verfügung gestellt. Ihren wertvollsten Bestandteil stellen aber Funde aus Vidića Guvno in Vranjevo Selo dar, welche auch Anlass für die Gründung des Museums waren.

Die Sammlung der Galerie bereichern Kunstwerke aus einigen Spenden von Prof. Dr. Vijeke Božo Jarak an die Gemeinde und an die Pfarrgemeinde von Neum aus, besonders diejenigen Werke, die während der zehnjährigen Tätigkeit der Kunstkolonie Neum entstanden sind.

Die neue Einrichtung hat unser Kulturerbe bereichert und stellt eine große Unterstützung für die touristische Wirtschaft von Neum dar.